

землі або надання її в оренду. Видаючи дозвіл на земельну операцію, спираються на принцип – чи відповідає ця угода принципу «сімейній фермі з особистою відповідальністю».

Література.

1. Батюк Л. А., Кравченко О. М. Соціально-економічні ризики сучасних глобалізаційних процесів. *Актуальні проблеми інноваційної економіки*. 2016. № 1. С. 65–68.

2. Кравченко О. М., Батюк Л. А. Проблеми функціонування підприємств аграрного сектору економіки України в умовах модифікації ринкових механізмів ціноутворення. *Вісник ХНТУСГ: Економічні науки*. 2015. № 162. С. 196–203.

3. Онегіна В.М., Кравченко О.М., Білецький О.С. Державна аграрна політика та підтримка тваринництва в Україні. *Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка*. 2018. Вип. 191. С. 77-91.

4. Comprehensive Africa Agriculture Development Program (CAADP). Політична декларація про потреби Африки в області розвитку. Прийнята резолюцією 63/1 Генеральної Ассамблеї ООН від 22 вересня 2008 року. Режим доступу: https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/africa_decl.shtml

5. Neimanis V.P. Crown land. *The Canadian Encyclopedia: Geography. Historical Foundation of Canada*. December 16, 2013. URL: <https://www.thecanadianencyclopedia.ca/en/article/crown-land>

ЗЕМЕЛЬНІ РЕСУРСИ ГЛОБАЛЬНОГО РИНКУ

КРАВЧЕНКО О.М., к.е.н., доцент,

доцент кафедри економіки та маркетингу

ТАТАРЕНКО В.Д., студент

***ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ІМЕНІ ПЕТРА ВАСИЛЕНКА***

Земельні природні ресурси належать до категорії незамінних, неперемішуваних і, при раціональному використанні, незношуваних, тому відіграють винятково важливу роль у функціонуванні кожної держави. Адаже саме земельні ресурси є однією з головних передумов розвитку сільського господарства, агропродовольчого сектору, а відтак – і продовольчої безпеки країни. Земельні ресурси є базисом, на основі якого будується сільське господарство та виробництво продовольства. І хоча не лише від кількості та якості земельних

ресурсів залежить продовольча безпека країни, втім ці фактори є одними з визначальних.

Питання землезабезпеченості, ефективності використання, проблем функціонування ринку земель сільськогосподарського призначення, в тому числі в контексті розвитку сільських територій та продовольчої безпеки, досліджуються багатьма вітчизняними науковцями, зокрема: О. В. Попко, О. М. Кулініч, О. М. Кравченко, Т. Є. Унковська, В. Рудан, О. Супрун., В. М. Онегіна, Л. А. Батюк і багато ін. [1-6]. Крім того, Швейцарський банк Credit Suisse оприлюднив десятий щорічний звіт про світовий добробут «Global Wealth Report 2019» [7], в якому також приведені дані щодо землекористування.

Наявність земельних ресурсів разом з ефективністю їх використання зумовлює не лише високий рівень продовольчої безпеки країни, а й її диспозицію на світовому ринку продовольства як експортера. Навпаки, низьке забезпечення земельними ресурсами (передусім землями, придатними для сільського господарства) або неефективне їх використання створює ситуацію, коли продовольча безпека наражається на великі ризики, а країна виходить на ринок сільськогосподарської продукції як імпортер.

Рейтинг України за індексом продовольчої безпеки GFSI в 2012-2018 роках такий: у 2012-2013 роках країна знаходилась на 53 місці в рейтингу з 113 країн, опустившись на 10 позицій у 2015 році; протягом 2016-2018 років наша країна займала 63 місце. Отже, індекс продовольчої безпеки України за сім останніх років дещо знизився до рівня 55,7 балів з 100 можливих [1].

Протягом 1970-1980-х років у світовій економіці спостерігалось збільшення сільгоспугідь та орних земель. Однак починаючи з 1990-х років суттєвого зростання зазначеної площі у світовому масштабі не спостерігалось. Це вказує на те, що майже всі землі, придатні для сільськогосподарського використання й ті, якими можливо користуватися без шкоди для навколишнього середовища, задіяні в господарстві. Отже, цінність земельних ресурсів тільки зростатиме, оскільки майже всі землі, придатні для вжитку в сільгоспсекторі, вже використовуються. Подальше суттєве збільшення таких площ – малоімовірне. Водночас, кількість населення зростає; земельні сільськогосподарські ресурси у перерахунку на одну особу суттєво зменшуються. Так, за 1961-2009 роки площа сільгоспугідь та орних земель в розрахунку на одного мешканця Землі зменшилася вдвічі. Принципово існує певний резерв щодо використання земельних

ресурсів, який полягає в підвищенні розорювання таких угідь, однак цей показник тривалий час перебуває поблизу рівня 30% [2, с. 137].

Забезпечення земельними ресурсами є неоднорідним навіть у великих географічних регіонах. Найбільше забезпеченими земельними ресурсами в перерахунку на душу населення є Австралія та Нова Зеландія, найменше – острівні країни Мікронезії та Карибського басейну, густозаселений регіон Південно-Східної Азії, де велика частина земель непридатна для ведення сільського господарства, та Західна Європа, де досить велика щільність населення. Перевищують за цим показником середньосвітовий рівень регіони Центральної та Західної Азії, Південної Америки, Східної Європи, Африки. Нижче за середньосвітовий рівень забезпечені земельними ресурсами, придатними для сільського господарства, є Південна та Північна Європа.

Україна входить до п'ятірки країн світу з максимальним рівнем забезпеченості ріллею з розрахунку на 100 осіб, а саме 72 га, поступається лише Канаді (125 га), Аргентині (93 га) та Російській Федерації (85 га ріллі на 100 осіб) [3]. Останні кілька років Україна посідає перше місце в рейтингу розораних країн світу з орної площею 33,5 млн га, що становить 5,7 % території Європи. Із 60 млн га території нашої країни понад 70 % складають сільгоспугіддя. За площею чорноземів (28 млн га) Україна займає четверте місце у світі після Росії, США і Китаю.

У спеціальних доповідях міжнародних науково-аналітичних центрів і громадських організацій по боротьбі з бідністю (Global Development and Environment Institute, Institute for Agriculture and Trade Policy, Oxfam International, Land Matrix Partnership and others) та експертів Світового Банку існує усталений консенсус щодо того, що поглинання або «захоплення» (land grabs) землі іноземними інвесторами або крупними національними монополістами і концентрація власності на землю – це найбільша загроза для продовольчої безпеки населення будь-якої країни [4, с. 10]. Так, дослідження Oxfam International базувалось на аналізі поєднання двох баз даних: 1) Land Matrix Partnership – бази даних по всім світовим транзакціям із сільськогосподарською землею площею вище 200 га, зокрема по транзакціям в бідних країнах третього світу; 2) The Worldwide Governance Indicators (WGI) – база даних Світового Банку понад 200 країн, яка характеризує якість роботи органів влади за шістьма показниками за шкалою від -2,5 до +2,5 (рівень корупції в органах влади, політична стабільність та відсутність насилля,

виконання законів, свобода слова і прозорість влади, ефективність управління (якість державних послуг), якість регулювання). У результаті дослідження на основі цих двох баз даних виявся прямий кореляційний зв'язок, а саме: чим нижче якість управління і вище корупція органів влади в країні, тим більше сільськогосподарської землі в цій країні продавалось, віддавалось у довгострокову оренду іноземним інвесторам або монополізовувалось місцевими олігархами. В усіх цих випадках громадяни втрачали доступ до своєї землі та отримання з неї прибутку [4, с. 11].

Отже, постає питання: як Україні, яка активно інтегрується у світове співтовариство, збільшити свій вплив на світовому продовольчому ринку шляхом вибудовування прозорого ринку обігу земель сільськогосподарського призначення.

Література.

1. Попко О. В. Важливість глобальної продовольчої проблеми для України. *Вісник ЖДТУ. Серія: Економіка, управління та адміністрування*. 2019. № 2 (88) DOI: [https://doi.org/10.26642/jen-2019-2\(88\)-46-51](https://doi.org/10.26642/jen-2019-2(88)-46-51)

2. Кулініч О. М. Глобальні аспекти доступності земельних ресурсів у контексті продовольчої безпеки. *Стратегія розвитку України. Економіка, соціологія, право*. 2012. № 1. С. 135–141.

3. Кравченко О. М. Ефективність землекористування в сільському господарстві України. *Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства : економічні науки*. Харків. ХНТУСГ, 2014. Вип. 149. С. 195-202.

4. Унковська Т. Є., Рудан В. Аналіз ефективності використання земельного фонду України та ризиків введення ринку землі в умовах внутрішніх та зовнішніх викликів. Аналітична доповідь. Експертно-аналітичний центр «ОПТИМА». Київ, 2017. 45 с.

5. Олег Супрун. Світовий досвід запровадження ринку землі та його адаптація до українських реалій. *Голос України. Газета Верховної Ради України*. Від 4 жовтня 2019. Режим доступу: <http://www.golos.com.ua/article/322369>

6. Онегіна В. М., Батюк Л. А. Сучасні тенденції розвитку сільських територій як загроза економічній безпеці України. *Актуальні проблеми інноваційної економіки*. 2016. № 1. С. 33-36.

7. Global wealth report 2019. *Credit Suisse*. <https://www.credit-suisse.com/about-us/en/reports-research/global-wealth-report.html>